

Otázka: Psychické jevy a základní funkce lidské psychiky

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Lenka

Psychické jevy

- navzájem spojeny a působí na sebe jako celek – projevuje se to v osobnosti člověka
- jsou fcí mozku, zformovaly se vlivem společnosti, zvláště působením výchovy, a umožňují člověku poznávat svět a zároveň na něj aktivně působit
- v průběhu života se mění a vyvíjejí

Dělí se na:

- Psychické vlastnosti (dispozice) – temperament, schopnosti, charakter, motivy a postoje,
- Psychické procesy
  - Poznávací (vnímání, fantazie, myšlení, řeč, představy)
  - Paměťové
  - Motivační procesy (citové a volní)

- Psychické stavy – stavy pozornosti, citové stavy

Psychické procesy

-druh psychických jevů, tvoří strukturu osobnosti. Pochody, kterými organismus přechází z jednoho psychického stavu do druhého. Jsou nestálé, okamžitě se střídají (pozorování krajiny, vnímání barev, vzpomínky, představy)

a)Poznávací procesy:

Vnímání

=poznávací psychický proces, který zachycuje to, co zrovna v daném okamžiku působí na naše smyslové orgány (receptory)

-součástí je **čítí** (1.kontakt smyslových orgánů s určitým předmětem)

(např.kávovar – barva, chuť, vůně, teplo)

-výsledkem čítí je **počitek** (nejjednodušší prvek vnímání, obraz jednotlivého znaku vnímaného předmětu), souhrn počitků vytváří **vjem**(základní jednotka vnímání)

-vnímání je proces subjektivního odrážení objektivní reality, která na nás působí. Je subjektivní (každý realitu vnímá jinak).

Druhy vnímání:

- **Zrakové vnímání** = umožňuje poznávat předměty i na značnou vzdálenost, s velkou přesností, při mnoha činnostech závisí kontrola a regulace pohyb právě na zraku
- **Čichové a chuťové vnímání** = mají význam zj. v odlišování potravy od látek nevhodných nebo životu nebezpečných
- **Sluchové vnímání** = poskytuje informace také o předmětech značně vzdálených, má výstražnou fci, velký význam má sluch pro vnímání řeči
- **Pohybový aparát** = umožňuje vnímat polohu těla a kontrolovat pohyby
- **Vnímání doteku**
- **Hmat**

Poruchy vnímání:

-mohou být způsobeny užíváním návykových látek, psychickou nebo dědičnou nemocí, nebo jinou situací

-Fantomova bolest (objevují se po amputaci končetin. Ač to působí velmi zvláště, člověk vnímá bolestivé vjemy v končetině, kterou již nemá. Tyto pocity jsou naprosto reálné. Objevují se ale třeba i po vytržení zubu či odstranění prsu. Projevují se krátkou vystřelující bolestí nebo bolestí podobné bolesti při úrazu v části končetiny (těla), která již neexistuje.

Představivost

=psychický proces, jehož výsledkem je představa

- **představa:** názorný obraz něčeho, co v daném okamžiku nepůsobí na naše smyslové orgány, zakládá se na minulém vnímání, nemusí 100% odpovídat dříve vnímanému objektu, může být jedinečná (kůň) nebo obecná (savec).
- Druhy představ jsou **paměťové představy** – odraz předmětu, jevu, který jsme dříve vnímali,

Fantazijní představa - odraz předmětu, jevu, který jsme v dané podobě nevnímali.

Fantazie

= vytváříme relativně nové představy, základem jsou zkušenosti, vjemy a paměťové představy, ale často pozměněné nebo zkombinované do takových celků, které se ve skutečnosti nevyskytují.

- **rekonstrukční:** vytvoření představy na podkladě slovního spojení nebo schematického znázornění (při čtení knihy se představujeme vzhled hrdiny)
- **tvůrčí:** vytvoření nových představ, zejména v umělecké tvorbě
- **bdělé snění**
- **bezděčná:** nemá záměrné usměrnění, představy se vybavují samy (probíhá v bdělém snění nebo ve spánku)

Řeč

= pomocí řeči formulujeme své myšlenky, sdílíme je s dalšími lidmi a komunikujeme

- vnitřní řeč: „řeč pro sebe“, formulace myšlenek v naší mysli
- vnější řeč: vyjádření myšlenek navenek (mluvená, psaná)

Poruchy řeči

- příčiny: sluch, snížený intelekt, prostředí, porucha mluvidel...
  - dyslalie (patlavost): porucha výslovnosti hlásek

- koktavost: zadržávání řeči, porucha plynulosti
- breptavost: porucha řeči projevující se nápadně rychlou mluvou s nedbalou artikulací, komolením slov, vynecháváním hlásek a slabik a přeříkáváním se
- efektivní mutismus: mluvní negativismus, člověk výběrově nekomunikuje s určitými lidmi

Myšlení

= schopnost člověka na základě smyslového poznání a spolu s ním poznávat obecné, zákonité, podstatné souvislosti a na základě toho určovat své cíle. Je to nejvyšší poznávací funkce člověka. Je těsně spjata s řečí. Formy:

- **pojmem:** základní forma myšlení, slovní vyjádření obecných a podstatných znaků, snaží se postihnout vztahy mezi nimi, formulovat hypotézy, ověřovat ...
- **soud:** vyjadřuje vztah mezi pojmy, o pojmu něco vypovídáme, může být pravdivý nebo nepravdivý
- **úsudek:** vyjadřuje závěry ze vztahů mezi soudy
- **premisa:** předpoklad, jsou to soudy, z kterých vycházíme
- **závěr:** vyvozený soud

Řešení problému

Řešení problému spočívá v tom, že se zužuje pole možných odpovědí na danou otázku, dokud se nenajde správná odpověď nebo dosud neznámá cesta, která vede k cíli

Fáze řešení problému

Objevení problému

Uvědomění si nějaké obtíže, kterou je třeba překonat. K překonání je potřebná motivace – pohnutka, důvod, proč obtíž řešit. Pokud motivace chybí – problém se obchází, neřeší se. Potřeba správného pochopení problému. Důležité je také problém předvídat a zahlédnout jej (vědci).

Příprava na řešení

Rozdělit problém na menší úlohy. Doplnění chybějících informací. Stanovení hypotézy řešení problému.

Prověření stanovených hypotéz

Podstata vlastního procesu řešení. Vylučování nevhodných hypotéz.

Nalezení řešení

Odstranění obtíží. Odstranění napětí trvajících při řešení problému.

Dodatečné přezkoušení

Praktické ověření nalezeného řešení. Případné další zlepšování (optimalizace).

b) Paměťové procesy:

Paměť

=jedna z nejdůležitějších vlastností člověka; soubor procesů, které umožňují osvojení informací, jejich uchování a vybavení; je úzce spojená s učením; paměťový psychický proces.

Typy paměti:

Krátkodobá paměť

- krátkodobé kódování a uskladnění informace, zapamatování na několik minut, po splnění úkolu se informace neukládá (např. vytočení telefonního čísla).

Dlouhodobá paměť

- zapamatování toho, co budeme v budoucnu potřebovat, uchování závisí na motivaci, logickém zpracování, opakování a užívání informací, vliv na trvalé zapamatování mají i podmínky, které nastávají ihned po učení, k vytvoření trvalé stopy je potřeba nerušený průběh biochemických procesů několik desítek minut.

Názorná paměť

- jde o funkce prvosignální popř. převážně podřízené hemisféry, snadnější pamatování a vybavování názorných podnětů. Zahrnuje paměť zrakovou (vizuální), sluchovou (auditivní, echoická), čichovou, chuťovou, hmatovou, smíšenou (kombinovanou) apod.

Slovně-logická paměť

- týká se toho, co je vyjádřeno slovy a zpracováno logicky, obsahem této paměti jsou myšlenky, snadnější pamatování pojmů, soudů a úsudků, jde o funkce převážně druhsignální popř. dominantní hemisféry, je specifická pro každého, sehrává rozhodující roli při osvojování si vědomostí v celém procesu vzdělání.

Mechanická paměť

- osvojení učiva samotným opakováním bez snahy o pochopení nebo logické zpracování.

Logická paměť

- využití myšlení a pochopení podstatných vztahů, časově úspornější, trvalejší uchovávání, pohotovější vybavení.

Bezděčná paměť

- zapamatování informace bez záměru a úmyslu si ji zapamatovat, logické rozčlenění, vybavování má podobu vzpomínání, např. něco, co je spojeno se zážitkem, vztahem nebo, co potřebujeme pro zajímavou činnost.

Záměrná paměť

- použití při daném vědomém cíli něco si zapamatovat, několikanásobné opakování a vybavování vývojově pozdější forma než paměť bezděčná, nutnost větší zralosti jedince, rozvoj u dítěte ve školním věku, při vzdělávání by měly být využity obě formy paměti.

Ultrakrátká paměť

je založena na uchovávání výsledků sensorického zpracování informace působící na smyslové orgány.

c) Motivační procesy:

Motivace

= souhrn činitelů, aspektů, které jedince podněcují, podporují, aktivizují, dodávají mu energii
= motivují ho k určité činnosti či chování a nebo naopak tuto aktivitu tlumí (trest za překročení urč. zákonu), u různých lidí složitá a odlišná.

Mezi motivační síly (motivy) patří: potřeby, zájmy, záliby, návyky, perspektivy, cíle, hodnoty, postoje, city, citové vztahy.

Emoce

= psychické procesy, které hodnotí různé skutečnosti, situace, události, průběh a výsledky činnosti jedince. Vyjadřují prožívání subjektivního stavu a vztahu k působícím podnětům. Mohou být krátkodobé i dlouhodobé.

- zvýšení krevního tlaku, zrychlení srdeční frekvence
- zrychlené dýchání, zúžení zornic, pocení, snížení cukru v těle, „husí kůže“
- polarita: láska X nenávist, radost X smutek ...
- subjektivnost: každý něco prožívá jinak
- spontánnost: vznikly samy, neovlivňujeme je
- aktuálnost: okamžitá reakce
- vliv na jiné procesy: ovlivněné jinými procesy
- přenos na jiné osoby: empatie
- nižší: uspokojování biologický potřeb (jídlo, vášeň, agrese ...)

afekt - silné a bouřlivé reakce, krátce probíhající emocionální stavy (zuřivost), vyznačuje se ztrátou nebo snížením sebekontroly a vysokou intenzitou, člověk se chová iracionálně

nálada - dlouhodobější emocionální stavy, které podbarvují celkové prožívání a činnosti člověka v dimenzi euforie (rozjařenost), deprese (skleslost)

vášeň - silné, pevné, dlouhotrvající emocionální stavy, mohou ničit (závislosti) nebo zušlechťovat (umění, věda ...)

citové vztahy - komplexní více či méně dlouho setrvávající emocionální stavy, charakteristické zejména pro sociální vztahy (láska, nenávist ...)

Psychické stavy

=city, emoce, které vyjadřují prožívání člověka a projevují se chováním

Jsou přechodné, mění se podle času a situace. Vyjadřují celkové psychické prožívání člověka v určitém okamžiku. Různá úroveň závisí na úrovni aktivace. Zvýšená aktivace připravuje organismus ke zvýšenému výkonu. Rozlišujeme stupně aktivace:

- **Nízká** = spánek, svalová relaxace, pomalá mozková aktivita
- **Snížená** = přechod mezi bděním a spánkem, objevuje se při silné únavě nb psychických poruchách
- **Střední** = organismus se bez problémů soustředí a koná činnosti
- **Zvýšená** = zvýšené úsilí a vypětí, zvýšená pozornost, krátkodobé trvání
- **Vysoká** = vzrušení, podrážděnost, stav vysokého napětí organismu

-podněty (věc, osoba, situace) vyvolají citovou reakci = psychický stav

Druhy citů:

1) a) nižší city (při uspokojování základních biologických potřeb - úleva)

b) vyšší city (uspokojování duchovních, uměleckých, intelektuálních potřeb)

2) podle délky trvání

a) krátkodobé (naštvanost), b) dlouhodobé (láska)

3) podle délky a intenzity

a) citové reakce (vyvolané určitou situací v dané chvíli – afekt, údiv)

b) citové stavy = nálady (delší, informují o duševní pohodě/nepohodě člověka)

c) citové vztahy (dlouhodobé, k lidem, zvířeti)

Poruchy citů:

- duševní labilita (výkyvy nálad)

- citová deprivace (nedostatek citů od rodičů)

- poruchy citové reaktivity (reagování na určité podněty, u dětí – vztekání)

Aktivační hladina

= uvedení organismus do činnosti (a) vnitřní – myšlení, b) vnější – jednání, chování)

- aktivační činitelé: značí veškeré podněty, které vedou jedince k aktivaci nebo zvýšení její úrovně